

יד
מהר"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
בלק
תמוז ה'תשע"ז ב'שכ"ז
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

המשך בעניין חשיבות אמירת עלינו לשבת וכו', על כן נקוה לך וכו', ומי יסד אמירתם בכל יום.

פסוקי אל תירא מפחד וגו' שמוסיפים לאחר עלינו לשבת, ותוספת פסוק רביעי כל כלי יוצר עליך לא יצלח וגו'.

האם עדיף לומר עלינו לשבת בכוונה לאחר תפילת מנחה, במקום בלי כוונה לאחר תפילת ערבית.

עכנ חיבר את הפיסקא על כן נקוה לך וכו', ומעלתו של עכנ. חשיבות קביעת לימוד יומי בספר עץ חיים למהרי"ץ, לחיזוק הכוונה בתפילה.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 484

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 360

השיעור מוקדש להצלחת נכד מרן שליט"א
חתן בר מצוה ה"ה שמואל רצאבי הי"ו
בן הרה"ג משה שליט"א
המקום ברוך הוא יזכהו, לעלות בתורה ויראת שמים,
לצמות ולגדול ולהתעלות, ויתעביד לאילנא רברבא, אכי"ר.

וכו'. כלומר, עלינו לשבח לא נגמר במלים י"י אחד ושמו אחד. כי המלים 'על כן וכו', זאת פיסקא חדשה.

יהושע תיקן רק את הפיסקא הראשונה, אבל לגבי הפיסקא השניה, הפותחת 'על כן נקוה לך', זה לא חייב להיות קשור האחד לשני. במוסף של ראש השנה אומרים את שתי הפיסקאות, אבל באמצע מכניסים 'אוחילה לאל', הוא מפריד ביניהם, כיון שזה לא קשור בהכרח האחד לשני. אפילו ישנן, או עכ"פ היו קהילות, האומרות בכל יום 'עלינו לשבח', ולא אומרות 'על כן'. זה לא מחייב, האחד את השני. ויהושע תיקן זה השבח הגדול, כשכבש יריחו, ואמרו שבע פעמים ישר והפוך, ובו הפיל שבע חומות של-יריחו. התפילה הזאת, בכוחה להפיל את שבע החומות של יריחו. נו, תראו מה התפילה הזאת יכולה לעשות. איזה כוח יש בה.

והוא מסוגל לכל דבר ועניין, מצרה וצוקה שלא תהיה ולא תבוא, לומר אותו ישר והפוך. אם ח"ו יש לאדם צורך, שיאמר זאת ישר והפוך, ובעז"ה יראה ישועה. ויהושע חתם בו בתחילת עניינים, קטנות שמו, 'הושע' ברמז למפרע. עא"ן של 'עלינו'. שי"ן, 'שלא שמנו'. אולי צ"ל שלא עשנו. וא"ו, 'ואנחנו משתחיים'. ה"א, הוא אלהינו. ומרוב ענותנותו, לא רמז שמו שלם, כי אם הושע. הוא לא רצה לכתוב את שמו יהושע, בצורה מפורשת, מרוב ענותנותו. הוא כתב רק את שם הקטנות שלו, הושע, שהיה לפני שמה רבינו ע"ה הוסיף לו את האות יו"ד. 'הוא אלהינו', 'ואנחנו', 'שלא עשאנו', 'עלינו', ר"ת הושע, מהסוף להתחלה, בכדי שלא יהיה בולט, שהוא חיבר זאת.

זהו כפי שמשה רבינו תיקן את 'מזמור שיר ליום השבת', ושמו רמוז במלים הללו, ר"ת למשה, אבל לא בצורה ישרה, בכדי שיהיה קשה לגלות זאת. אם הר"ת היו לפי הסדר, היינו מגלים מיד שזהו משה. כמרכן יהושע. אבל בכונה הוא עשה זאת בעקיפין, בצורה

השיעור מוקדש להצלחת נכדי, חתן בר מצוה, ה"ה שמואל הי"ו, בן הרה"ג משה שליט"א. חזרנו כעת בעזרת ה', מהשבת בר מצוה, היינו בעיר אלעד ת"ו, וכבר אנחנו בבחינת 'לכו מחיל אל חיל'. ברוך ה'. המקום ברוך הוא יעזורנו, להרחיב את גבולות הקדושה, ולהגדיל תורה ולהאדירה. המקום ברוך הוא יזכה את החתן הבר המצוה, שיעלה בתורה ויראת שמים, לצמח ולגדול לעלות ולהתעלות, ויתעביד לאילנא רברבא, אכ"ר.

המשך בעניין חשיבות אמירת עלינו לשבח וכו', על כן נקוה לך וכו', ומי יסד אמירתם בכל יום.

בסוף השיעור הקודם התחלנו לדבר, בעניין חשיבות תפילת 'עלינו לשבח', הנאמרת בסוף התפילה. כנראה בגלל כך, שזה בסוף, ישנם כאלה המרגישים כביכול, כתינוק הבורח מבית הספר. הם מרגישים, כי כבר כבד עליהם, הם רוצים ללכת. אבל צריכים להבין ולחזק את העניין הזה, בכדי לדעת כי אדרבה, הדבר מעיד על כל התפילה שהיתה לפני כן, ולהראות כמה תפילת 'עלינו לשבח' חשובה.

מי שטוען כי הוא ממהר, נחפז כי מאוחר לו, שיבדוק את עצמו אם אחר-כך כשפוגש חבר ברחוב, אם הוא לא מדבר איתו רבע שעה, או אפילו חצי שעה, וכדומה.

התחלנו להביא, את לשון מהרי"ן זיע"א ובע"ן חיים דף פ"א ע"ב, ובפסקי מהרי"ן ח"א דף שק"דו, בפרקי רבי אליעזר אומר, שבח גדול יש בעלינו לשבח, על כן צריך לאמרו מעומד.

לא אחזור על מה שכבר דיברנו בשיעור הקודם, כדרכנו בקודש. רק את מה שיש עוד להוסיף ולחדש ולברר בעניין זה.

ותמצא 'עלינו', עולה בגימטריא 'מעומד'. וצריך לאמרו בכוונה גדולה, ויש בו כמה סודות ורמזים, וכוחו גדול. ויש מדקדקים שאומרים אותו בכל יום שבע פעמים, בין ביום בין בלילה. שבע פעמים ישר, ושבע פעמים למפרע. פעם ישר, ופעם למפרע. שמתחילים עוד אין מתחת

שערי יצחק – השיעור השבועי

וקיבלנו שיש לומר שבת זה, ואין לבטלו בשום אופן. שהאדם לא יוותר על כך. שלא יאמר, זאת לא חובה, מי מחייב לומר זאת, היכן הדבר כתוב, זה לא נזכר בש"ס וברמב"ם.

ומשתחוה באימה וביראה ברתת ובויע גם כן בְּשִׁפּוּי רֵאשׁ, כי כל צבא השמים שומעים, והקב"ה עומד עם פמליא של מעלה, וכולם עונין ואומרים אשרי העם שככה לו אשרי העם שי"י אלהיו. אשרי אדם עוז לו בך מסילות בלבבם. מאי מסילות? כד"א סולו לרוכב בערבות ביה שמו וכו', הוא מאריך על כך.

הכף החיים בסימן קל"ב, היכן שמביא השו"ע את עניין עלינו לשבת, כותב [בס"ק י"א] כך, כתב כנסת הגדולה [סי' רל"ט בהגה"ת], מדברי רבינו בעל הטורים מוכח, שאין אומרים עלינו לשבת במנחה, וגם הרד"א לא הזכירו. לפי דבריהם, אומרים עלינו לשבת רק בשחרית וערבית, כפי שאנחנו נוהגים. וגם בעל שתי ידות באצבע דרך החיים [דף ק"ח ע"ב] כתב בשם ספר תולעת יעקב, שאין לאמרו. ומנהגינו לאמרו בלחש עכ"ל. אומר בעל כנסת הגדולה, שאצלם אומרים זאת בלחש. דהיינו, בערב ובבוקר אמרו זאת בקול רם, ובתפילת מנחה, הם עשו פשרה כזאת. אבל הוא מביא, כי ישנם כאלה הסוברים שלא לומר זאת בכלל.

וכן כתב בשער הכוונות [דף נ' ע"א], דהשבת הזה צריך לאמרו אחר כל תפילה מהג' תפילות, ולא כאותם שנוהגים לאמרו בשחרית בלבד. והנה הוא שבת גדול במאד מאד יעו"ש. וכן כתב בשל"ה, שי"ל עלינו לשבת באימה וביראה, ובכוונה ובשמחת הלב, כי כל צבא השמים והקב"ה עם פמליא של מעלה עונים ואומרים, אשרי העם שככה לו אשרי העם שי"י אלהיו.

לאחר מכן הוא דן, האם הנוסח הוא 'על כן נקוה לך', או 'על כן נקוה לך'. והוא אומר, שצ"ל בלי וא"ו, כיון שפיסקת 'עלינו לשבת', ופיסקת

מוסתרת, בכדי שלא יהיה בולט, שהוא המייסד והמחבר. ולא חתמו כסדרו, אלא למפרע. עיין סדר היום.

וכתב מהר"י ונה ז"ל, ומה שנהגו לאמרו בבוקר ובערב, לפי שבאותה שעה אומות העולם משתחוים לשמש בעת זריחתה ושקיעתה, ובאותה שעה הקב"ה כועס. לכך אנו אומרים זה השבת, לומר שאין אנו כמותם. ושמעתי, שכל האומרו, ניצל מן האף שהקב"ה כועס באותה שעה. ח"ו זה עידנא דריתחא, האדם עלול להיתבע על דברים, שבזמן אחר הוא לא היה נתבע עליהם. לכן, בזכות האמירה הזאת, הוא ניצל. שכן מניין תיבות עלינו לשבת, אף, עכ"ל. ישנן שמונים ואחת מלים, בפיסקת 'עלינו לשבת', עד המלים 'אין עוד'.

מוסיף מהרי"ץ וכותב, וצריך לכווין בו קבלת עול מלכות שמים, וייחודו ואלהותו. וכמו שיש בפסוק 'שמע ישראל' עי"ן ודל"ת רבתי, כמו כן בעלינו לשבת, עי"ן ד'עלינו, ודל"ת ד'אין עוד'. עי' סדה"י, וספר המוסר, וספר אור הישר ז"ל משם המקובלים, שיש לאמרו ז' פעמים ישר והפוך ביום הכיפורים.

וז"ל ספר המוסר, שבת זה של עלינו לשבת, אינו כשאר כל התושבחות והתפילות. התפילה הזאת היא מיוחדת, הרבה יותר חשובה ומעולה, מאשר שבחים אחרים. זהו משהו מיוחד. ומפני שבו נכללים כל העיקרים ויסודות ומדרגות כל האמונה, מה שאין הפה יכול לדבר והלב יכול להרהר. כתוב פה דברים נסתרים, אשר לצערינו איננו מרגישים אותם. אבל אנחנו סומכים ויודעים, כי הוא יודע מה שהוא אומר. מי שידע את שְׂרְשֵׁי הדברים, יבין שכתוב כאן דברים נשגבים מאד.

ורבי שמואל ב"ר מנחם אומר, גדול שבת זה, ויהושע דאיהו אתקין ה' רתכין בכל מלה ומלה רתיכא, ואית ביה י' מאמרות דבראשית וה' חומשי תורה.

'על כן נקוה לך, מתחילות באות עא"ן, ומסתיימות באות דל"ת, שזהו עד עד, דהיינו שני עדים. 'עלינו לשבח, מתחיל באות עא"ן, ונגמר במלים 'אין עוד'. זהו הפסוק, וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵל לְבַבְךָ, כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׂמִים מִמַּעַל, וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת, אֵין עוֹד וּדְבָרִים ד', ל"ט. ואח"כ 'על כן נקוה לך, מתחיל באות עא"ן, ונגמר במלים 'תמלוך בכבוד, או י"י אחד ושמו אחד, כל אחד כפי מנהגו. ישנם כמה מנהגים, היכן מסיימים זאת. בכל אופן, בכוונה זה נגמר באות דל"ת.

מה העניין של עד עד? מביא הכה"ח בשם הש"צ כך, ואני שמעתי, שהם שני עדים לאדם. 'עלינו לשבח, מתחיל בעא"ן, ומסיים בדל"ת, 'מתחת אין עוד'. ו'על כן נקוה לך, ג"כ מתחיל בעא"ן, ומסיים בדל"ת, 'יהיה י"י אחד ושמו אחד'. הרי כאן שני עדים הולכין לפניו, להעיד על תפילתו עכ"ל. לכן הוא אומר, שצריך להגיד 'על כן, ולא זעל כן'.

שאלה מהקהל: במה זה הורס את הפירוש, אם אני מוסיף את האות וא"ו?

תשובת מרן שליט"א: אתה מקלקל בכך את הרמז, כיון שהתכוונו שתהיה כאן המלה 'עד'. זהו כפי שבפסוק 'שמע ישראל', ישנה עא"ן רבתי, וכן במלה 'אחד' ישנה דל"ת רבתי. אם תעשה עוד אות גדולה, כגון שי"ן גדולה, אזי קלקלת את הרמז, כי יהיה 'שעד' במקום 'עד'. ובנ"ד, רוצים שיהיה עד ועוד עד. כמו שכותבים בחתימת שטרות וגטין, פלוני בן פלוני עד, פלוני בן פלוני עד.

אולם למעשה, אתה אכן צודק. מה שאני עומד לומר בס"ד, זהו דבר חידוש, לא ראיתי שמביאים זאת. אמנם הוא מסכם שלא להגיד זעל כן, אבל בכל זאת ישנם כאלה שנוהגים לומר, לא אצלינו, אלא בקהילות אחרות, ישנם ספרים האומרים כך, אבל אפשר ליישב את גירסתם. כבר דיברתי על כך בשיעור

הקודם, אבל בכל זאת נזכיר שוב, בכדי שנוכל להמשיך הלאה. אולי גם לא חידדנו את הדבר. אמרנו, שכאשר ישנו איזה רמז, וא"ו החיבור אינה מפריעה, כיון שזה לא עיקר האות. דהיינו, כאשר ישנם רמזים של ראשי תיבות, אם ישנה וא"ו החיבור, היא אינה מגרעת. בזמנו ושיעור מוצש"ק וישלח שנת ה'תשע"ג ושנת ה'תשע"ו דיברנו על נוסח הברכה, 'להדליק נר שלחנוכה, שהאר"י ז"ל אומר שזה ר"ת נח"ל, אמרנו כי אפילו לגבי המלה 'של', כיון שזאת אינה מלה העומדת בפני עצמה, אין לזה כוח ומשמעות לגרע. לכן, אפילו שאתה אומר זעל כן, נשאר רמז הר"ת עד, כיון שהמלה היא עד, והאות וא"ו היא רק תוספת.

לפי זה, אפשר להגיד עוד חידוש גדול. כי בעצם הם אומרים, שיהושע כתב את קטנות שמו, הושע, כיון שהוא לא רצה לכתוב את שמו המלא. אבל לפי דברינו, הוא אכן כתב את שמו המלא. 'ככתוב בתורתך וידעת היום והשבות את לבבך, יש את האות יו"ד. ומה שיש לפני היו"ד את האות וא"ו, זה לא מגרע. יהושע הסתיר, גם את זה. דהיינו, בעצם כתוב יהושע. א"כ, לפי המהלך הזה, הכל מסתדר, כי זה עוד יותר טוב.

ברצוני לקרוא לפניכם עוד כמה הקדמות, בכדי שהדברים יהיו מבוססים, ולאחר מכן נגיד בס"ד את מה שיש להעיר ולעורר ולחדש על כך.

הכף החיים מביא בהמשך דבריו [אות י"ב] כך, וכתב שם בשער הכוונות, דמן 'עלינו לשבח' עד ז'אנחנו משתחיים', צריך לכוון לתת שבח וגדולה להשי"ת בכל ד' עולמות אבי"ע דקדושה. הרי ישנם ארבעה עולמות, אצילות, בריאה, יצירה, עשייה. והשבחים האלה, מכוונים כנגד ארבעת העולמות הללו. ולייחדם יחד, לקשר את כל העולמות, כדי שעיי"כ יתגרשו משם הקליפות, הרי בעצם מדברים על עבודה זרה, שכוחה בא מן הטומאה, א"כ בעצם הכל דבר אחד, רק בכמה אופנים וצורות. הכל

שערי יצחק – השיעור השבועי

ובאות ט"ו, הביא הכה"ח כך, וז"ל סדר היום, עלינו בגימטריא מעומ"ד. וצריך לאמרו בכוונה גדולה וכו', זה מה שהבאנו מקודם בשם מהרי"ץ, לגבי הרמז של הושע, והעניין של עד ועוד עד.

ואחר כך יאמר על בן נקוה לך וכו', שהוא מלכיות, להמליך יוצרנו עלינו. הרי במוסף של ראש השנה, אומרים בברכת מלכיות, את הפסוק והיה י"י למלך על כל הארץ וגו'.

אומר בעל סדר היום, ורמז בתחילת תיבותיו, עכ"ן, ע"ל כ"ן נ'קוה. דהיינו, את 'עלינו לשבח', תיקן יהושע. ואת 'על בן נקוה לך', תיקן עכ"ן. מתי עכ"ן אמר את התפילה הזאת? אומר בעל סדר היום, ואפשר שהוא כשהצדיק עליו את הדין, וידע שחטא. ואמר בתפילתו, שמהרה יעביר גילולים מן הארץ, להפנות אליך כל רשעי ארץ וכו' עכ"ל.

בעל כף החיים, קיצר קצת בדברי סדר היום, אבל מהרי"ץ הביא זאת ביתר הרחבה.

כתוב שם בהמשך כך, והעניין הוא, שיסיר לב האבן מבשרינו, המתעה הגדול, ויבא זמן שכולם ידעו את ה'. וקיבל עליו עול מלכות שמים, קודם מיתתו. דהיינו, עכ"ן הודה כי בעצם יצר הרע הטעה אותו והחטיאו, והוא מתפלל שיגיע הזמן שבעצם כל היצר הרע יתבטל מן העולם, שכל הרשעים יכירו את טעותם, והעולם יתכונן במלכות שדי, להפנות אליך כל רשעי ארץ, כל העולם ילך ויקיים את רצון ה'. ולכן אמר לו יהושע, שבאותה מיתה, נתכפרו לו עונותיו על ידי זה.

בעל מעם לועז בספר יהושע [דף ק"ג] מביא, מי תיקן לומר את 'עלינו לשבח' לאחר התפילה? הרי אין לכך מקור בש"ס, וישנם הרבה ראשונים שלא מזכירים זאת. גם בתכאליל הקדמוניות, לא הזכירו זאת.

הולך אל מקום אחד. יש את הקדושה, ויש את סטרא אחרא. על ידי שאנו משבחים את הקב"ה, שלא שם חלקנו כחלקם וכו', שהם משתחווים להבל וריק וכו', כל הדברים האחרים הם שטיות, דברים בטלים, אנחנו מגנים אותם. כי על ידי סיפור שבחו יתברך, וגנות הקליפות, נכנעים והולכים להם. כנזכר בזוה"ק פ' בא, בעניין מצוה לספר ביציאת מצרים. ואחר כך, מן ואנחנו משתחווים ואילך, יורד אור המקיף בכל העולמות, ואז מתגרשים הקליפות.

הרי כאשר אנו אומרים 'ואנחנו משתחווים', אנו מתכופפים ומשתחווים. היעב"ץ אומר ובסידורו בית יעקב דף צ' ע"ב, שצריך לעשות השתחוויה עצומה, הכוונה יותר כפוף מאשר בשמונה עשרה. וועיין מ"ש בס"ד בשו"ת עולת יצחק ח"ב סי' פ"ד אות ג' ד"ה ולעיקר. א"כ, על ידי זה, רומזים על הורדת האור המקיף לעולמות שלנו, וממילא כל הטומאה מסתלקת. לכל הפחות ברגעים הללו, העולם נקי.

והרי אלו שני כוונות ביחד. ואחר גמר עלינו לשבח, יורדין כל העולמות למקומם הראשון, כי כבר אינם יראים עתה מן הקליפות, שכבר נתבטלו וכו'. אין שטן ואין פגע רע. הכל נקי. השטח פנוי. וממילא לקדושה ולשפע הטוב, יש מקום לרדת. וזהו טעם כריעה זו בי'אנחנו משתחווים, לכוון להוריד אוה"מ דרך ירידה בכל העולמות מלמעלה למטה, עד העשייה כולה וכו', ועי"ש כמה סודות עמוקים יש בשבח הזה, וע"כ כמה צריך לזהר לאמרו בנחת ובשלוה באימה וביראה ובכוונה גדולה, כדת מה לעשות.

ובאות י"ג, מוסיף הכה"ח עוד בשם שער הכוונות, על בן נקוה לך וכו', גם שבח הזה צריך לאמרו אחר עלינו לשבח בג' תפילות, ע"ד שאומרים עלינו לשבח. וגם טוב מאד ויעיל לאדם תועלת גדולה, להזהר ולומר אחר סיום, שני שבחים הנזכרים, והיה י"י למלך על כל הארץ וכו', ויכווין שפסוק זה מתחיל בוא"ו ומסיים בדל"ת וכו'.

מהרי"ץ רומז על כך, כאשר הוא מדבר לגבי הפיסקא ז'אנחנו משתחיים לפני מלך מלכי המלכים ברוך הוא, הרי ישנה גירסא 'הקדוש ברוך הוא, ומהרי"ץ אומר כי בתכאליל, במוסף של ראש השנה, לא כתובה המלה 'הקדוש'. לכאורה, למה הוא הולך למוסף של ראש השנה? התשובה היא, כי בתכאליל הקדמוניות, זה מוזכר רק שם. א"כ מובן, שהתקנה הזאת לא כ"כ נתפרסמה בדורות הראשונים, רק לאט לאט בדורות האחרונים. כיון שהדבר לא מוזכר במפורש בש"ס, לכן זה לא נודע.

אבל נתגלה, כי ישנם מדרשים האומרים, שרבי נחוניא בן הקנה, תיקן לומר שלש פעמים ביום אחר התפילות את השבח הזה עלינו לשבח. יכול להיות, שהחכמים הראשונים סברו, כי בגלל שזה לא מתקנת אנשי כנסת הגדולה, אולי לא היתה הסכמה כללית לכך, אולי לכן זה לא כ"כ נתקבל בשלב הראשון. שהוא שבח גדול ונכבד, כיון שבו אנו מעידים שאין כ"י אלהינו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. ואמרו חכמים ז"ל, שכל מי שיהוא בעל נפש, יאמר השבח הזה בכוונה עצומה וכו'. הוא מביא את הדברים שכבר הבאנו מקודם, לכן נדלג כעת על כך.

ובהמשך דבריו, כותב המעס לועז כך, השבח הזה חשוב מאד, ועומד ברומו שלעולם. ובעוה"ר, יש אנשים המקילים בו ראש, ואומרים אותו במרוצה, ובורחים מבית הכנסת כתינוק הבורח מבית הספר. ויש שאין אומרים אותו כלל. ויש האומרים אותו במלמול, תוך הליכתם ברחוב, וחושבים על עסקיהם באותו יום. אבל מי שהוא בעל נפש, אומר בכוונה, ואשרי לו ואשרי חלקו בזה ובבא.

לצערינו, ישנם כאלה, אשר אצלם תפילת 'עלינו לשבח' היא תפילת הדרך. הם אומרים אותה בדרך. ובעוה"ר ישנם כאלה, שאפילו את ברכות התורה אומרים בדרך, שהדבר עוד

יותר חמור. ישנם אנשים, המאחרים לבית הכנסת, והם אומרים את ברכות השחר בדרך, ואפילו את ברכות התורה, ש"א שזהו חיוב מן התורה.

אנו מתפללים על עצמינו, שתהיה לנו הצלחה בתורה, ורוצים לראות את כל צאצאנו וצאצאי צאצאנו הולכים בדרך ה'. אבל מי שאומר זאת בדרך, הוא מזלזל בכך.

ישנם גדולי תורה, שאומרים את ברכות התורה בבכיה. שאלו את אחד הרבנים, אינני יודע האם שאלו, אבל התבוננו האנשים, וראו את אחד מגדולי הדור שעבר, עכ"פ שהלך כבר לעולמו, אשר היה אומר בכל יום את ברכות התורה בבכיות. וברוך ה', רואים את כל צאצאיו הולכים בדרך ה'. אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותם. אפילו לא אחד, ששנה ופירש, שעזב את הדרך. א"כ הדבר תלוי. אם האב משקיע, ומתפלל על כך, ונהיה אנחנו וצאצאנו וצאצאי וכו', הוא זוכה לכך. אבל אם הוא אומר זאת בדרך, כלאחר יד, מה יש לצפות? ה' ירחם.

ובדף קכ"ז, מביא המעס לועז כך, ואחרי שנתודה עכ"פ על עונותיו, אמר על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך וכו', עד גמירא. שהשבח הזה, תיקן עכ"פ. שאחר וידויו, אמר שבחות והודאות להקב"ה. הרי עשו גורל, ובסופו של דבר בגורל נלכד עכ"פ. בהתחלה בדקו מי מכל השבטים, הגיעו לשבט יהודה, ואח"כ עבר עד שהגיעו לעכ"פ. ברגע הראשון, הוא הכחיש, והתחיל להתנווכח עם יהושע. אמר לו יהושע, בבקשה ממך, אל תוציא לעז על הגורל, ותן לו תודה, תתודה ובוזה העניין נגמר. אז הוא נכנע, והודה, ואמר בדיוק איפה זה, וגילה את הכל. כי אף אחד, לא ראה ולא ידע על כך. ושלחו והביאו זאת מיד מן האוהל. ולאחר שגמר את הודאתו, ויאמר יהושע אל עכ"פ, בְּנֵי שֵׁם נָא כְבוֹד לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְתֵן לוֹ תוֹדָה, וְהָגֵד נָא לִי מָה

שערי יצחק – השיעור השבועי

בספר אגודת אזור, למהר"ר יצחק האזובי ודף קנ"ג כתוב כך, שבח זה אומרים אותו מעומד באימה וביראה ובכוונה גדולה. ואין אומרים אותו אלא שחרית וערבית, אבל לא במנחה. אמנם במנחה של־שבת נהגו לאמרו. ישנם כאלה, אשר אף שלא אומרים זאת במנחה של־חול, מ"מ אומרים במנחה של־שבת. אבל אצלנו, לא אומרים זאת אף פעם, בתפילת המנחה. כבר הסברנו זאת, בשיעור הקודם. הטעם, למנהג שלהם כנז"ל, כי אומ' אתה אחד ושמך אחד, שהוא כנגד ק"ש שבשחרית וערבית וכו'.

הערה מהקהל: האשכנזים אומרים עלינו לשבת בשחרית, באמצע. תשובת מרן שליט"א: נכון. לפי נוסח אשכנז, אומרים זאת לאחר שיר שליוס.

הערה מהקהל: זה סמוך לוידויו, כפי שהובא לעיל. תשובת מרן שליט"א: אולי. אבל עדיין זה לא ממש סמוך. עוד אומרים לפני כן, אשרי ובא לציון. וק"ו בשני וחמישי שיש הפסקה גדולה.

אמרתי את הדברים דלעיל, בכדי לחזק את עצמינו. שנתעורר. אינני אומר תוכחת מוסר לאף אחד, אלא הדבר בבחינת 'מיגו דזכי לנפשיה, זכי נמי לאחרינא'. האמת היא, כי התעוררתי לעניין הזה, של חשיבות תפילת עלינו לשבת, כיון שלצערי ראיתי ושמעתי בשבת, כי באמצע עלינו לשבת, אומרים 'שבת שלום' האחד לשני, פתאום נהיה רעש בבית הכנסת, תוך כדי אמירת עלינו לשבת. לכן אמרתי, כי חובה לתקן את הדבר, כיון שהאנשים אינם מבינים את חשיבות העניין. ואיש לרעהו יאמר חזק. כי אם ח"ו משתפים פעולה, ומדברים יחדיו באמצע עלינו לשבת, זה אינו לכבוד העניין.

בעת, נלך לפי הסדר בעז"ה.

עשית, אל תכחד מִמִּנִּי [יהושע ז', י"ט]. ובזכות זה שהודה, זכה ויש לו חלק לעולם הבא, אפילו שהיו לו הרבה חטאים. הוא הרי גילה, שבעצם כבר בזמן משה רבינו, הוא מעל בחרם. וחז"ל אומרים, הרבה עוונות וחטאים גדולים שהוא עשה. אבל כיון שהוא הודה, למרות שהוא יכל להכחיש. הדבר היה חמור מאד. הרי עכ"פ היה משבט יהודה, וכתוב ששבט יהודה נאספו למלחמה. כיצד אתה יהושע רוצה להרוג בן אדם, בלי עדים ובלי ראיה, אלא על פי גורל? שבט יהודה, נאספו למלחמה. אבל כאשר ראה עכ"פ, שהעניין מסתבך ומתרחב, הוא החליט להודות, בכדי שח"ו לא תהיה מלחמה, ולא ייהרגו עוד אנשים בגללו. לכן הוא הודה, ומסר את כל הפרטים, ומיד הלכו לאוהל שלו, וכולם נכחו במו עיניהם, ושבט יהודה נרגע. כי אחרת, הם לא היו מוותרים. בזכות זה, הוא זכה לקבל גן עדן.

ממשיך המעם לועז וכותב כך, ור"ת על כן נקוה, הם עכ"פ. ואנו אומרים כן, לאחר שאנו מתודים על עוונותינו, הרי לאחר התפילה, אומרים את הוידויו. וגם בתפילה בעצמה, אנו אומרים סלח לנו אבינו כי חטאנו וכו', אנו מקוים לראות מהרה בתפארת עוזו של הקב"ה. ולכן אמר עכ"פ, להעביר גלולים מן הארץ וכל האלילים כרות יכרתו, שהתפלל שכל הגלולים והאלילים יבוערו מן הארץ, ובזה יתוקן עולם במלכות שדי, וכל בני בשר יקראו לשמו יתברך. וכיון שיהושע תיקן 'עלינו', ועכ"פ אמר 'על כן נקוה', ראו חז"ל לתקנם לאמרם בכל יום. וטוב לאמרם, לפני חליצת התפילין.

ויש בני אדם, המזלזלים בהם, מפני שנאמרים בסוף התפילה. אבל עליהם לדעת, שדוקא מתוך מעלתם, התקינו לאמרם בסוף התפילה, ואף במוסף של ר"ה ויוה"כ. אל תחשוב, כי שמו זאת בסוף, בגלל שהדבר לא חשוב. אדרבה, אחרון אחרון חביב. דוקא מתוך מעלתם, התקינו כך.

צריכים לדעת, כי בספר פרקי דר"א שלפנינו, חסרים דברים רבים. יש את הספר פרקי דר"א גם בכת"י מארץ תימן, זהו דבר חשוב מאד, אבל לצערנו זה לא נדפס.

כמדומני שכבר דיברתי בזמנו [שיעור מוצש"ק וירא ה'תשס"ט], לגבי הברכה על אשת לוט. דהיינו, מי שרואה את הנציב מלח שבסדום. מובא בגמרא [ברכות דף נ"ד ע"א-ע"ב] ונפסק כך להלכה בשו"ע [או"ח סימן רי"ח סעיף ח'], הרואה אשת לוט, מברך שתי ברכות, בשם ומלכות. א' דיין האמת, ב' זוכר הצדיקים. ברכת דיין האמת, על שהיא נענשה. חז"ל אומרים, כי הנציב מלח הזה יהיה לדורות, זוכר עשה לנפלאותיו, עד זמן תחית המתים. כנראה שהיא תזכה אז לתחית המתים. וברכת זוכר הצדיקים, על לוט, שניצל בזכות אברהם אבינו. אז 'על הדרך', כאשר כבר רואים את אשת לוט, מברכים את שתי הברכות הללו. ודיברנו על כך, שישנם כאלה המפקפקים על אותו נציב מלח, האם זהו דבר אמיתי, או שלא? והיתה טענה, מפרקי דרבי אליעזר.

אבל ביררתי את העניין הזה, וכל הקושיא מפרקי דר"א, היא רק עפ"י הנוסח הנדפס. אבל לפי הפרקי דר"א כת"י מתימן, יוצא שאין הוכחה. כמדומני דיברתי על כך באריכות בזמנו, ואם לא דיברתי, אולי בעז"ה בעתיד אדבר על כך, כיון שיש לברר את הנושא הזה, וזה נוגע למעשה. אבל עכ"פ המסקנא היא, שאין טענה ממ"ש בפרקי דר"א, שזה לא הנציב מלח הזה, אלא שבהחלט הדבר יכול להיות אמיתי. ומסתבר כי מי שמברך, עושה כדת וכדין. נראה לי, שאין בכך שום חשש.

לצערנו, אינני יודע מדוע עדיין לא זכינו, שידפיסו את פרקי דר"א בנוסח מוגה. חוזרים ומדפיסים, את הנוסח שבדפוס. כבר מזמן כתוב בספר בתי מדרשות [דף רכ"ז], בספר פרקי רבי אליעזר כתב"ד, יש בו שינויים וגירסאות מחולפות ומדוייקות למאות, אשר על פיהן

לגבי מה שהביא מהרי"ן, בשם פרקי דרבי אליעזר, שבח גדול זה יש בעלינו לשבח וכו', מובן לפי זה, כי יש לנו מקור בפרקי דר"א, לאמירת עלינו לשבח בכל יום. והראיה, כי הוא אומר לומר זאת מעומד. אם המדובר לגבי מוסף של ר"ה, הרי בודאי שזה מעומד. א"כ, למה פרקי דר"א היה צריך לכתוב לנו, שצריך לומר זאת בעמידה? הרי בתפילת מוסף, בלאו הכי עומדים. על כרחך, שבעל פרקי דר"א מדבר, על אמירת עלינו לשבח בכל יום.

בפרקי דר"א ישנם הרבה דברים, ידועים ומקובלים, אשר אינם כתובים בש"ס. כגון, כסא של אליהו. המקור לכך, הוא בפרקי דר"א. כמו כן, גם חתן דומה למלך, כתוב בפרקי דר"א.

בנ"ד הקושי הוא, שבפרקי דר"א שלפנינו, הדבר אינו כתוב. כנראה זאת הסיבה, שישנם הרבה ראשונים שלא הביאו זאת, כיון שישנן נוסחאות שבהן הדבר כתוב, וישנן נוסחאות שבהן הדבר לא כתוב. לא היה אצלם. בהתחלה התפלאתי, כיצד מהרי"ן כותב שהדבר מובא בפרקי דר"א? היכן הדבר כתוב שם? חיפשתי הרבה ולא מצאתי. עד שראיתי, כי הדבר כבר מובא בספרים, ומעירים על כך, שבפרקי דר"א שלנו, הדבר לא כתוב. כבר הארחות חיים מביא זאת בשם פרקי דר"א, וכן הכל בו.

בספר כל בו (החדש עם הגהות וביאורים) [דף שכ"ט] מובא כך, בפרקי דר"א אומר, שבח גדול יש בעלינו לשבח, על כן צריך לאמרו מעומד. וישנה הערה למטה [מספר 2], כך מובא גם בספר המחכים דף י"ג בשם פרקי דר"א. אבל לפנינו, לא מצינו. וכבר העיר על דברי רבינו, בספר רב פעלים להר"א בן הגר"א. כבר הוא שם לב לכך ומעיר, שהדבר לא כתוב בפרקי דר"א שלפנינו.

לתלמידיו, נראין דברי רבי נחוניא בן הקנה מדברי ומדבריכם.

אלה הטוענים שהוא לא היה תלמידו, מביאים מכאן ראיה, כי אם הוא היה תלמידו, כיצד הוא אומר 'נראין דברי רבי נחוניא'? הוא לא היה קורא לו בתואר 'רבי', אם הוא היה תלמידו. ועיין סדר הדורות ח"ב דף ק"מ עמוד ד'. אבל, אולי הוא נהיה 'תלמיד חבר'. בכל אופן, איך שיהיה, עכ"פ הוא היה בדורו. א"כ כנראה ששניהם תיקנו זאת, בעצה אחת היו, באותו הדור. ממילא אין כאן סתירה של ממש.

כפי שאמרנו מקודם, אלו שני עדים על התפילה. אם כן, מי שאומר 'ברכו' והוא כבר בורח, אלו עדים יהיו לו על התפילה? העדים יעידו, שתפילתו 'מן חק ירחם'. אם כעת הוא מתנהג כך, הדבר מראה על איך היתה תפילתו. זאת תהיה העדות? ה' ירחם. הרי העדים נהפכים לרעתו ח"ו, שייעידו שבמשך כל תפילתו חלם. הראש הסתובב.

ביארנו בשיעור הקודם, כי במלים 'להבל וריק ומתפללים אל אל לא יושיע', ישנו רמז על הנצרות ועל האיסלאם. המלה 'וריק', היא בגימטריא יש"ו, שם רשעים ירקב. והמלם 'אל אל לא', זאת הגימטריא של מחמד. משוגע הנביא, **אָוִיל הַנְּבִיא מְשַׁע אִישׁ הָרוּחַ** [הושע ט', ז]. מצד שני, הרי אמרנו כי התפילה הזאת נוסדה כנגד עובדי עבודה זרה, שהיו משתחווים לשמש ולירח, שזה בשחרית ובערבית. ומכאן אנו מוכיחים, כי התפילה הזאת, לא ניתקן לאומרה בסיום תפילת המנחה. אלא רק בזמן זריחת השמש, ובזמן שיוצא הירח, דהיינו בלילה. שחרית וערבית, ולא במנחה.

ברצוני לתרץ, את אלה האומרים זאת גם במנחה, כי אמנם אז הדבר אינו שייך לעבודה זרה, אבל ישנם אנשים שהם 'בני בלי דת'. אינם עובדים, לא לשמש, ולא לירח, ולא לכלום. [הנקראים בזמנינו אסאיסטים. העורך].

נמצא יישובים לכמה תמיהות שתמהו המבארים האחרונים על פרקי ר' אליעזר. ואם יהיה ה' עמדי, אוציא לאור את כל השינויים שבו עלפי כתב־יד זה ועוד שאר כתב־יד שבידי, ואז יהל אור חדש על הפרקים האלו, אשר עלו ובאו בהם שגיאות הדפוס למכביר. הוא הדפיס שם, רק את הפרק האחרון. אבל הוא אומר, כי ישנם עוד שינויים רבים. המקום ברוך הוא יזכנו, שמישהו יקח זאת על עצמו, ויזכה את הרבים בקרוב.

כפי שהבאנו לעיל, בשם המעס לוועז, מי שתיקן זאת, היה רבי נחוניא בן הקנה. הדבר מובא גם בספר יד נאמן.

מצד שני, החיד"א בספר מורה באצבע נסימן ב' סעיף ל"ה] כותב, יאמר אחר כל תפילה 'עלינו לשבח' מעומד, כי עלינו בגימטריא ומעומד". ויאמר תיבה בתיבה וכו'. והוא שבח נורא מאד, מלא רזין עילאין. ועיקרו, תיקן יהושע בן נון. דהיינו, יהושע בן נון אמר זאת, בזמן יריחו. אבל הוא לא תיקן שיאמרו זאת בכל יום. אבל בזמן חז"ל, תיקנו לומר זאת בכל יום. ושוב תיקן רבן יוחנן בן זכאי, לאמרו אחר תפילה, כמ"ש רבינו הא"י גאון ז"ל בתשובה כתיבת יד. ורבינו האר"י זצ"ל גלה סודו, שהוא להמשיך האורות המקיפים.

ישנו כאן קצת הברדל. יש אומרים, שתיקן זאת רבי נחוניא בן הקנה. ובתשובת רבי הא"י גאון כתוב, כי רבן יוחנן בן זכאי תיקן זאת. הדבר קצת מפליא.

אבל, הקושיא אינה גדולה. כי רבי נחוניא בן הקנה, היה תלמידו של רבן יוחנן בן זכאי. כך מובא בספר סדר הדורות, בסוף שלשלת הקבלה. ממילא אם המדובר ברב ותלמיד, אזי מובן שיש קצת חילוף בכך. וגם לדעת האומרים שהוא לא היה תלמידו, אבל בכל אופן אין ספק שהוא היה בדורו. בגמרא במס' בבא בתרא [דף י"ע ב] כתוב, אמר להם רבן יוחנן בן זכאי

ישנם שלשה סוגים. הדתות העיקריות בעולם, שיש להן אומות גדולות, אלו הנצרות והאיסלאם. וישנם כאלה, שהם כופרים לגמרי. וישנם כאלה, עובדי עבודה זרה.

הדבר רמוז בנוסח תפילת מוסף של־שבת, אנו אומרים כך, 'לא נתנו אלהינו לגויי הארצות', אלו שאינם מאמינים בכלום. 'ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים', אלו הנצרים, המשתחווים לעבודה זרה. 'גם במנוחתו לא ישכנו ערלים', אלו הישמעאלים. כי אף אמנם שבעצם הם נימולים, אבל הם נקראים ערלים, כי אצלם הברית מילה ללא פריעה, ומי שנימול ולא פרע כאילו לא מל. 'לבית ישראל עמך נתתו, זרע יעקב אשר בס בחרת'. השבת ניתנה אך ורק לעם ישראל, אף אומה בעולם, אפילו לא חיקתה בזה את עם ישראל. לגבי כל הדברים האחרים, בהרבה עניינים, הם חיקו אותנו. אבל לגבי שבת, פי אות הוא פני וּבְיַיְכֶם לְדַרְתֵיכֶם [שמות ל"א, י"ג]. היא לא ניתנה, לאף אחד משלשתם. לא לגויי הארצות, ולא לעובדי פסילים, ולא לערלים'.

ממילא, אלה האומרים עלינו לשבח גם במנחה, אפשר לומר כי זאת היא כוונתם.

ברם חשבת, מה נעשה בעשרת ימי תשובה? הרי בעשי"ת, אנו משנים את הנוסח, עפ"י בעל תולעת יעקב. איננו אומרים 'שהם משתחווים להבל וריק ומתפללים אל אל לא יושיע', אלא אנו אומרים 'ומתפללים ללא יועיל'. א"כ בעצם כבר אין לנו את הרמז על המשוגע הישמעאלי. אבל מצד שני, יש לנו את הנצרי.

אלא מאי, גם במלה 'הבל', רמוזה אמונת הישמעאלים. הבאתי זאת בס"ד בנפלאות מתורתך, בפרשת השבוע ובלק דף קל"ח. כידוע, הדבר מקובל ומוזכר בכמה ספרים, כי המלה 'הבל', היא ראשי תיבות. האות ה"א, זה חמש תפילות של־ישמעאלים. הם ראו

שהיהודים מתפללים שלש תפילות, אז הם החליטו שהם יותר צדיקים מאיתנו. לכן הם לא מתפללים שלש תפילות, אלא חמש תפילות. האות בי"ת, אלו שני המועדים שלהם בשנה. והאות למ"ד, אלו שלשים ימי צום הרמדאן. זהו ר"ת ה"ב"ל. אבל הכל הבל, לא עוזר כלום. א"כ, זהו 'הבל וריק'. הבל הבלים אמר קהלת, הכל הבל.

לכן, גם אם אנו אומרים בעשי"ת 'ללא יועיל', ואין לנו את הרמז של 'אל אל לא', אבל הדבר מסתדר, כי בעשי"ת יכולים לכוון את הכוונה הזאת במלה 'הבל'.

צריכים לדעת, כי ישנה סגולה בתפילת עלינו לשבח. אולי גם דבר זה, יחזק את העניין, שהאנשים יאמרו זאת ביתר כוונה. כאשר אומרים את המלים 'אין עוד', זהו זמן של ישועה. דהיינו, אם האדם צריך איזו בקשה, שיכוון על כך באמירת המלים 'אין עוד'. והסיבה לכך היא, כפי מה שהקדמנו מקודם, שכל הקליפות והטומאה מתבטלים, ובכך מורידים אור מקיף לעולם, לכן זהו הזמן ש'השטח נקי', ויש מקום לתפילה לעלות. לכן, בסוף פסקת עלינו לשבח, לפני על כן וכו', אם האדם צריך איזו ישועה, שיכוון על כך באמירת המלים 'אין עוד'. שלא יאמר את הבקשה בפיו, אלא יכוון על כך במחשבה, ואז בעז"ה התפילה הזאת תתקבל.

ראיתי זאת בספר קונטרס עלינו לשבח, להר"ר אהרון רייכר, בשם הספר פרי עץ חיים. לא פתחתי את הספר פרע"ח בפנים, אבל בדף נ"ח, הוא מביא כן בשמו בזה הלשון, ואחר ששהה מעט, יאמר ואנחנו כורעים, וישתחוה השתחוואה גרולה לפני השי"ת. וע"י האור הגדול שבא אז, מגרש הסטרא אחרא, ומסמא עיניהם, ומתבטלים. כלום לא קיים. ולכן, אם צריך לתשועת איזה דבר נחוץ, טוב לבקש זה במחשבתו, כשיגיע לתיבת אין עוד.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אמרם אז, יכול לאמרם גם לאחר מכן, העיקר קודם יציאתו מבית הכנסת. וכל זה לא דוקא בשחרית, אלא הוא הדין בערבית. ומי שרגיל בכך, יכול לאמרם אפילו בשבתות וימים טובים. אפשר לראות בפנים הספר, את כל פרטי הפרטים.

והבאתי שם [סימן נ"ד אות ב' ד"ה הלכך] כי המקור לכך, הוא במדרש אסתר רבתי [פרשה ז' אות י"ג], כתוב שם כך, אמרו רבותינו ז"ל, בשעה שנחתמו אותן האיגרות (והחתום) [וניתנו] ביד המן, ויבא שמח הוא וכל בני חבון[רתו], ופגעו במרדכי שהוא הולך לפניהם. וראה מרדכי שלושה תינוקות שהיו באים מבית הספר, ורץ מרדכי אחריהם. וכשראה המן וכל בני חבון[רתו] שהיה מרדכי רץ אחרי התינוקות, הלכו אחרי מרדכי לדעת מה ישאל מרדכי מהם. הם ראו את מרדכי רץ אחרי התינוקות, אז הם רצו לדעת מה קורה כאן. כיון שהגיע [מרדכי] אצל התינוקות, שאל לאחד מהם, פסוק לי פסוקך. מה למדת היום אצל המארי? אמר, אל תירא וגו' ומשואת רשעים כי תבוא. פתח השני ואמר, אני קריתי היום, ובוזה הפסוק עמדתי מבית הספר, עוצו עצה ותופר וגו'. פתח השלישי ואמר, ועד זקנה אני הוא וגו' אסכול ואמלט. כיון ששמע מרדכי כך, צחק והיה שמח שמחה גדולה.

מרדכי שומע כאלו בשורות טובות, משלשה תינוקות אלו. הרי הוא כבר ידע מהגזירות של המן, והוא רצה לראות, הרי כששואלים תינוק פסוק לי פסוקך, זה כמו נבואה קטנה. אמר לו המן, מה היא זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקות הללו. אמר, על בשורות טובות שבשרוני שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו ע"כ.

א"כ, בפסוקים הללו ישנה סגולה, להינצל מצרות האויבים. ובפרט בזמנינו, הדבר חשוב מאד.

פסוקי אל תירא מפחד וגו' שמוסיפים לאחר עלינו לשבח, ותוספת פסוק רביעי כל כלי יוצר עליך לא יצלח וגו'.

ישנו דבר נוסף, שיש בו תועלת. לאחר שאומרים בכוונה את עלינו לשבח וכו', ואת על כן נקוה לך וכו', ישנם עוד שלשה פסוקים, שכדאי לומר אותם. אל תירא מפחד פתאום, ומשאת רשעים כי תבא [משלי ג', כ"ה], עצו עצה ותפר, דברו דבר ולא יקום, פי עמנו אל [ישעיהו ח', י"ג], ועד זקנה אני הוא, ועד שיבה אני אסכול, אני עשיתי ואני אשא, ואני אסכול ואמלט [ישעיהו מ"ו, ד']. יש מדקדקים, האומרים את שלשת הפסוקים הללו, לאחר התפילה. מהרי"ץ מביא זאת, וזאת סגולה להינצל מכל פגעים רעים.

הערה מהקהל: בלחש.

תשובת מרן שליט"א: המלה 'בלחש', כתובה רק בסידור תכלאל תורת אבות. אבל בשו"ת עולת יצחק חלק ג' [סימן נ"ד, וכן בשיעור מוצש"ק תולדות היתש"ע] הסברנו, כי הדבר איננו נכון. הסיבה של מי שאומר את ג' הפסוקים הללו בלחש היא, כי כיון שהציבור לא נוהג לומר זאת, לכן בכדי שהדבר לא ייראה כיוהרא, הוא אומר זאת בלחש. אבל זה לא שישנו עניין, לומר זאת בלחש. זה לא בשכמל"ז, שיש עניין לאמרו בלחש.

הארכת על כך שם בספר, והעלינו בס"ד שמותר לומר זאת בקול רם, מבחינת עצם העניין. ישנו שם בירור, לגבי אמירת הפסוקים הללו. גם בכך, ישנה סגולה להינצל מפגעים רעים. ח"ו לצערנו בעוה"ר ישנם בני ישמעאל, מצחצחים חרבותיהם.

והעליתי שם כך, נמצאנו למדים, שמנהג טוב הוא לומר פסוקי אל תירא מפחד וגו'. ואמירתם היא לא דוקא בלחש, אלא אפשר שתהיה בקול נמוך או אפילו בקול רם, לפי האדם ולפי העניין ולפי הזמן ולפי המקום. ורצוי שתהיה אמירתם מיד בסיום עלינו לשבח. ואם לא

שאלה מהקהל: גם בתפילת ערבית, יש לומר זאת?

תשובת מרן שליט"א: כן. כתבתי שם למסקנא, כי יש לומר זאת גם בערבית, ואפילו בשבת. בכל מקום שאומרים עלינו לשבח, ראוי להסמיך את הפסוקים הללו לאחר מכן, כולל בתפילת ערבית. לגבי שבת, אמנם זאת בקשה, אבל מי שרגיל לומר זאת בחול, ממילא הוא יכול לומר זאת גם בשבת.

אבל ראיתי זה מקרוב דבר חידוש, מחכמי תימן נע"ג. לדבריהם, ישנו עוד פסוק, שאמרו התינוקות. זהו הפסוק, פָּל כָּלִי יוֹצֵר עָלַיךָ לֹא יִצְלַח, וְכָל לְשׁוֹן תִּקְוֶם אֲתָךְ לְמִשְׁפָּט תִּרְשִׁיעִי, זֹאת נִחְלַת עֲבָדֵי יְיָ וְצִדְקָתָם מֵאֵתֵי נְאֻם יְיָ [ישעיהו נ"ד, י"ז]. א"כ יוצא נפק"מ, שאפשר להוסיף גם את הפסוק הזה, ביחד עם שלושת הפסוקים הללו. בכל אופן, ח"ו בשעת הצורך.

הדבר מובא במדרש הביאור, ב'אגדתא דמגילה' (דף תקנ"ו), זהו מדרש על מגילת אסתר. יש לו גירסא, שכתוב במדרש, כי ישנו עוד פסוק רביעי. ויש לו בעניין הזה עוד שינויים. וז"ל, אמרו, כשבא המן ומרדכי לבית הכנסת לגזור על ישראל, ובה ארבעה תינוקות קורין. הם נכנסו לבית הכנסת. כנראה, הילדים התלמידים למדו ב'מדרש', בבית הכנסת. דהיינו, זה לא היה ברחוב, לא פגש אותו מרדכי ברחוב, כמו שכתוב במדרשים ובספרים הידועים לכולם, וכדלעיל, אלא נכנסו לתוך בית הכנסת, והיו שם ארבעה תינוקות הלומדים. אמר מרדכי לראשון, מה אתה קורא? אמר, אני קורא, אל תירא מפחד פתאם ומשואת רשעים כי תבוא. אמר לשני, מה אתה קורא? אמר, עוצו עצה ותופר וכו'. אמר לשלישי, מה אתה קורא? אמר, כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכו'. אמר לרביעי, מה אתה קורא? אמר, ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסכול אני עשיתי ואני אשא אני אסכול ואמלט. לפי דבריו רואים, שהיו ארבעה פסוקים. אמר המן, בין כך ובין כך, אני נזקק להם תחילה. דהיינו, המן הרשע שמע זאת

ואמר, אם כן, דבר ראשון הוא יחסל את אותם התינוקות. אבל בסוף, וַיִּתְּלוּ אֶת הָמָן עַל הָעֵץ וגו' [אסתר ז', י"ז]. ברוך ה', ניצלנו ממנו.

לפני זמן רב [שיעור מוצש"ק בראשית ה'תשע"ו], דיברתי על הפסוק הזה, פָּל כָּלִי יוֹצֵר עָלַיךָ לֹא יִצְלַח, וְכָל לְשׁוֹן תִּקְוֶם אֲתָךְ לְמִשְׁפָּט תִּרְשִׁיעִי וגו', והסברנו את משמעותו.

ברצוני להביא בפניכם, את לשון הרמב"ם באיגרת תימן, כתוב שם דברים מאד יסודיים, הקשורים לחיזוק האמונה, ולחשיבות עם ישראל בעולם, עד הנצח והתכלית. כיון שתירגמו את הדברים בצורה לא כ"כ מדויקת, רציתי להביא את הדברים, לאחר שישבתי על העניין, ועד היום לא הסתדר לי, אבל אולי עכשיו זה הזמן. אקרא בפניכם את לשון הרמב"ם, כפי שתרגמו אותו ללשון הקודש, עפ"י המקור, בצורה המושלמת. דברי הרמב"ם, חשובים מאד.

הרמב"ם מסביר, מה הפירוש 'כל כלי', ו'כל לשון'? מה הנקודה? אומר הרמב"ם, כי אומות העולם באים כנגדנו, בשתי צורות. ישנן אומות, הבאות כנגד עם ישראל בכוח הזרוע. וישנן אומות, המנסות לשכנע את עם ישראל, ע"י ויכוחים, לקבל את אמונתם. זאת כוונת הפסוק, במלים 'כל כלי' ו'כל לשון'.

זהו חידוש גדול, שכותב רבינו הרמב"ם. הראשונים, לא פירשו כך. רק לאחר הרמב"ם, ראיתי שמפרשים עפ"י דרכו, כגון האברבנאל והמצודות. הם מביאים זאת בקיצור, אבל הרמב"ם מרחיב מאד בעניין זה. זהו פירוש הפסוק, 'כל כלי יוצר עליך', בכל דרך שיבואו כנגד עם ישראל בכוח הזרוע, 'לא יצלח'. זכר לשון תקוה אתך למשפט, אם יבואו לנסות בכוח הדיבור, 'תרשיעני', ג"כ לא יצלחו.

אולי נשאיר זאת לפעם אחרת, כיון שאני רואה כעת, כי אין בפני את התחלת דברי הרמב"ם. חסרות בדפים שהבאתי כמה שורות.

התקנה, כי אז יציאת הירח בשמים, דהיינו בלילה.

שאלה מהקהל: מה מעכב אותך, מלומר זאת לאחר תפילת ערבית? מה הבעיה?

תשובת מרן שליט"א: כי בשטיבלך, כולם כבר יוצאים. הגיעו ל'ברכו', וכולם ברחו. הדבר לא מסתדר לו. קל וחומר שאין להם את שני המזמורים שאנחנו אומרים אחרי קדיש תתקבל, לפני עלינו לשבת. למנצח על הגתית, ושיר למעלות. אולי הוא ממהר לביתו, או מסיבות אחרות. אמרתי כבר, זה משהו עקום, אבל זהו מצב מסויים, שהוא לא יכול לומר זאת אז, והזמן היחידי שבו הוא יכול לומר זאת, זה דוקא בתפילת המנחה.

לגבי מה שדיברנו לעיל, בביאור המלים 'שהם משתחווים להבל וריק ומתפללים אל אל לא יושיע', לכאורה כיום בזמנינו, אין אומות העובדות לשמש ולירח. דהיינו, בשלמא אז בזמן יהושע, היו אומות שעבדו לשמש ולירח, וגם הרבה דורות אחרי כן, עד הדורות הסמוכים לנו. בעל אבן ספיר כותב, כי הוא ראה בעיר עדן, אנשים שהיו משתחווים לשמש או לירח. אינני יודע, כיצד הדבר בזמנינו ממש. אבל הוא כותב זאת, לפני כמאה ועשרים שנה. הוא ראה זאת במו עיניו. אבל בזמנינו, הדבר לא קיים. והרי התפילה, קיימת לנצח. אי אפשר לומר דברים, שהיו שייכים רק בעבר.

אלא צריכים לומר כך. ראשית, אם המלים 'הבל וריק', מדברות על הנצרים ועל הישמעאלים, אזי הדבר טוב. אבל גם אם לא מתכוונים עליהם, המלים 'שהם משתחווים להבל וריק ומתפללים וכו', אין חובה שהמלים כפישוטם.

הרי אמרנו לשעבר, שהדבר רמוז בפסוק שאומרים בתפילת ראש השנה, 'זחפרה הלבנה ובושה החמה, כי מלך י"י צבאות בהר ציון ובירושלם'. המפרשים בדר"כ מסבירים, כי

האם עדיף לומר עלינו לשבח בכוונה לאחר תפילת מנחה, במקום בלי כוונה לאחר תפילת ערבית.

ידידנו הרב ישראל מאיר חרד הי"ו, שאל שאלה בזה"ל, מו"ר שליט"א דיבר במעלת אמירת עלינו לשבח בכוונה יתירה ולא במרוצה, וכן בעניין מנהגינו לומר פעמיים ביום עלינו לשבח, ולא בכל תפילה ותפילה. דיברנו על כך בשיעור הקודם.

נתעוררה לי שאלה. פעמים יש לי אפשרות לומר עלינו לשבח בכוונה יתירה, ולא במרוצה, לאחר תפילת מנחה – הסמוכה לשקיעה, מאשר בתפילת ערבית. האם יכול אני לומר עלינו לשבח בתפילת המנחה במקום לאחר תפילת ערבית, או לא?

מנאי תלמידך ישראל מאיר חרד, ה' ישמרהו ויחיהו.

מסתדר לו, לומר זאת בכוונה יתירה, דוקא לאחר תפילת המנחה. כך היצר הרע מסדר, שהכל יהיה עקום. היום בדורנו, דור עיקש ופתלתול, לצערינו היסודות עקומים, וממילא הבניין עקום, וכעת רוצים לתקן אותו, אבל כיון שלא יודעים איך לתקן, ממשיכים הלאה בצורה עקומה, עקום על עקום. מה נעשה? אתם יודעים, פירוש 'עיקש' היינו, עקום וקשה. הוא עקום, אבל אי אפשר לתקנו, כיון שהוא עיקש. לכן, בנ"ד צריך לתת תשובת ביניים, עד שהדור יסתדר, מכל הצדדים. אם דוקא בתפילת המנחה יש לו זמן, א"כ מה לעשות? מה יותר טוב?

לצערינו, כל זה בא מהשטיבלך... בכל אופן, לפי המצב הזה, אין הכי נמי, לפחות שיאמר זאת אז בכוונה, אם לא מסתדר לו בזמן אחר. הרי אמרנו, לגבי תפילת עלינו לשבח, שזה לא חייב להיות דוקא בסיום התפילות, אפשר אפילו בזמנים אחרים. הרי הבאנו, כי ישנה סגולה, לומר זאת שבע פעמים ישר והפוך. א"כ לכל הפחות שיאמר זאת אז. ובלאו הכי, זה סמוך לשקיעה, והדבר מסתדר מבחינת

עבודה זרה. והארכתי על כך במקומות אחרים, בעז"ה שנוכח להדפיס זאת בקרוב.

עכנ חיבר את הפסקא על כן נקוה לך וכו', ומעלתו של עכנ.

כפי שאמרנו לעיל, המלים 'על כן נקוה לך', זהו ר"ת עכנ, והוא שתיקן את התפילה הזאת.

למרבה הפלא, קם אחד מגדולי ישראל, ומכחיש את זאת. המדובר על הגאון רבי יאיר בכרך, בעל שו"ת חות יאיר, בספרו מקור חיים וסימן קל"ב.

הוא כותב כך, מצאתי בספר, ש'על כן נקוה לך', עכנ יסדו. ולענ"ד נראה, שזה וכל כיוצא בזה דברים בדוים הם. הדבר בדוי. מישהו המציא זאת. כי איך יהיה תחינה מתחלת 'על כן?' דאחיכין קאי? אם עכנ חיבר את התפילה הזאת, מה הפירוש 'על כן נקוה לך?' 'על כן, על מה?

כאשר אנו אומרים בתפילה 'על כן נקוה לך', אנחנו מפרשים ומתכוונים, כי בגלל שאיננו כמו הגויים הרשעים הללו, המשתחיים להבל וריק ומתפללים אל אל לא יושיע, אלא אנחנו משתחיים לפני מלך מלכי המלכים ברוך הוא, בזכות כך אנו מקוים שתבוא אלינו הגאולה. אבל לכאורה, עכנ לא אמר עלינו לשבח מקודם, הוא אמר רק 'על כן נקוה לך', א"כ על מה הדבר חוזר? כך הוא טוען.

מהרי"ץ זיע"א כותב [בעץ חיים, מוסף דראש השנה, דף ע"ג ע"ב] כך, על כן נקוה לך, לפי שאמר לעיל שהם משתחיים להבל וריק וכו' ואנחנו משתחיים, אין אנו כמותם, אבל אנו מחזיקים באמונתנו ותורתנו, ע"כ יש לנו תקוה ובטחון גדול, לראות מהרה וכו'. כך או דומה לכך, מובא בספרים נוספים רבים.

טוען בכל מקור חיים, אם זהו הפשט, א"כ מה הדבר קשור לעכנ? כלפי מה הוא אמר, 'על כן נקוה לך'?

יחפרה הלבנה' היינו, אלה העובדים ללבנה. יבושה החמה' היינו, אלו המשתחיים לחמה. אבל בזמנינו, אנו מטים זאת, על העובדים לחמה. לעתיד לבוא, כאשר יתגלה משיח צדקנו, יחפרה הלבנה', הכוונה על הישמעאלים, שחשבון החדשים והמניין שלהם הוא עפ"י הירח. אז הם יחפרו'. מרוב בושה, הם יחפשו היכן להתחפר ולברוח, להסתיר את עצמם. יבושה החמה', העובדים לחמה הם יתביישו, וכיום אלו הם הנצרים שמונים לפי השמש, 'כי מלך י"י צבאות בהר ציון ובירושלם'. א"כ, הכוונה על האומות הללו. ואותו הדבר לגבי אלה, שהם 'בני בלי דת', האנשים שהם בלי אמונה בכלל. את המלה 'משתחיים', אין חובה לפרש כמשמעותה, אלא כפי עומק הדברים. השתחוויה היינו הכנעה. ישנם אנשים, הנכנעים לרעיונות מסויימים, מתפללים ומקוים לדברים, אשר בעצם אין מהם כל תועלת.

כבר דיברנו בזמנו [בשיעור מוצש"ק האיננו ומוצש"ק לך ה'תשע"ה], הבאנו בשם הנצי"ב, והג"ר אלחנן וסרמן, כי גם כיום, שייך עניין עבודה זרה. כל עניין, שבני אדם חושבים שזה יכול להטיב ולהרע, הדבר נכלל בעבודה זרה. אם יש לאנשים, איזה רעיון מסויים. כגון קומוניזם, וכדומה, שקבעו להם איזו דעה מסויימת, ויש שהם אפילו נלחמים על כך. וכן כל שיטה או רעיון שבא לעולם, שהם חושבים שזה יעזור, ומשהו אחר יקלקל, ואינם תולים זאת בהקב"ה, אלא בשטות שלהם, גם זה נחשב בגדר עבודה זרה. א"כ, המושג עבודה זרה, יכול להתפרש גם באופן הזה.

לכן כאשר אנו אומרים בקרית שמע, וְעַבְדְּתֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם [דברים י"א, ט"ז], לא חייב להיות דוקא עבודה זרה של פסלים, שאינם במציאות של זמנינו, אלא מהבחינה הרעיונית, שבעצם גם זה נכלל במושג 'עבודה זרה'. או שנאמר, כי הכפירה והאפיקורוסות בדורות הללו, גם זה נחשב בגדר

שערי יצחק – השיעור השבועי

ועיין בהרחבה בעניין זה, בשיעור מוצש"ק תרומה ה'תשס"ט. אבל הוא מכחיש זאת, הוא אומר שזה שקר וכזב.

כך הוא כותב, בשו"ת חות יאיר ובאמצע סימן רל"ח. לכן אני אומר, כי נראה שהיתה לו שיטה כזאת. מה אתה אומר, שהוא חתן שלו? ואז הוא התחתן עם הבת שלו? לא, מה פתאום. האבן עזרא מביא את ריה"ל בפרשת יתרו, והוא לא כותב שהוא חותנו. הוא כתב עליו מנוחתו כבוד, אז הוא כבר מת, אז איך הוא התחתן עם הבת שלו? טוב, אהה, אחרי שהוא מת, הוא לקח את הבת שלו. בקיצור, יש לו כל מיני טענות.

הוא כותב שם כך, ומה ששמעתי וקריתי בספר, שוב הפעם הוא לא כותב באיזה ספר הוא ראה, שעל ידי חיבור נפלא דפורים, שכל החרוזות מסיימות בפסוק במלת 'לו', והוא בתפילה ספרדית, הרי הוא היה אשכנזי, לכן הוא כותב כי פיוט זה – מי כמוך – נמצא בנוסח הספרדים, דפעם אחת שנתארח הראב"ע אצלו, וחקר ופשפש ומצא הפיוט חסר אות רי"ש בסדר א"ב הראשון, והניח הר' יהודה הלוי מקום פנוי, כי לא ידע לחבר לשם אות רי"ש, הוא מביא את הסיפור בסגנון קצת אחר, אבל סוף סוף זהו אותו הסיפור, שדיברנו עליו בזמנו. וכתב הראב"ע 'רחשה אסתר למלך', ונדע לרבי יהודה, ונתן לו בתו, כזב הוא. לדעתו, הסיפור הזה, הוא שקר.

כבר הארכתי בס"ד במקום אחר, בנפלאות מתורתך על מגילת אסתר, להסביר את העניין הזה, ולהוכיח שהסיפור אכן נכון. לגבי מה שהוא טוען, למה הוא לא כתב שזה חמיו וכו', התשובה היא שבדורות הראשונים הרבה כתבו כך, ולא הזכירו את קירבת המשפחה.

יש תירוץ, לכל הטענות וההוכחות שלו. ובכלל, לגבי מה שהביא ראיה מן המלים 'מנוחתו כבוד', עניתי על כך, כי מי אמר בכלל שהאבן עזרא כתב את המלים הללו? אולי

שאלה מהקהל: מרן שליט"א אמר מקודם, שעכז התודה לפני שאמר 'על כן נקוה לך'. תשובת מרן שליט"א: נכון. הקדמתי את התירוץ, לפני השאלה.

בכל אופן, כך הוא טוען, כי הוא לא ידע זאת, על מה חוזר 'על כן נקוה לך'?

והוא ממשיך וכותב, ולדחוק שהיה אומר כך אחר תפילת יהושע 'עלינו לשבח', ועליה קאי, לא שמיע ולא סבירא לן.

בעל חות יאיר, הוא אמנם אחד מגדולי ישראל. אבל לבוא ולומר, שהדבר בדוי, זה חמור מאד. מצד שני, אין ספק שהוא התכווין לשם שמים, כיון שקנאת האמת בערה בו. הוא ביקש אמיתה של תורה, ללא משוא פנים. הפריע לו, לומר דבר כזה. מהיכן המציאו זאת?

מסתבר, שהוא לא ראה שהדבר כתוב במקור נאמן. בזמנו, הדבר עדיין לא נדפס. דבר זה כתוב כבר בספר הרוקח, אבל הוא לא ידע מכך. כמו כן הדבר מובא בספר תולעת יעקב, ובספר סדר היום, מגלה עמוקות, ובעוד הרבה ספרים. הוא אומר, 'מצאתי בספר'. אינני יודע, באיזה ספר הוא מצא זאת כתוב, האם הוא מוסמך או שלא, ולכן הוא החליט כי זהו דבר בדוי. אעפ"י שאין בידינו לאמת את הדברים מצד עצמם, כי בשביל זה צריך להביא את נשמת עכן עצמו או את נשמת יהושע, לשאול אותם ולברר, ואת זה אין בכוחנו כמובן, בכל אופן אנחנו נדון מצד הטענות, אם הן מתקבלות על הדעת.

נראה כי כך היתה דרכו, כלפי דברים רבים. הוא מכחיש דברים, שאינם כתובים בספרי חז"ל וכדומה. למשל, ידוע הסיפור על רבי יהודה הלוי, שחיבר את תיקון פורים. לגבי הפיסקא 'רחשה אסתר למלך באמרי שפר', ויש נוסח אחר, 'רצה האחד לשמור כפלים'. זהו סיפור ידוע, על רבי יהודה הלוי, והאבן עזרא.

המדפיסים כתבו זאת? בקיצור, יש תשובות, לכל טענותיו. אבל אינני מדבר בהרחבה על כך כעת, אלא רק לגבי עניינינו.

ראשית, לגבי מה שהוא טוען, אהיבא קאי? כבר אמר מקודם הרב שילה הי"ו נכון, כי הבאנו מקודם את מ"ש בספר מעם לועז, שזה חוזר על הוידוי שלו, שהרי הוא התוודה. דהיינו, הוא הודה שחטא, ולאחר מכן הוא התפלל.

שאלה מהקהל [מסוף השיעור]: א"כ ישנם שני פירושים, בפיסקת 'על כן'?

תשובת מרן שליט"א: המפרשים בדר"כ אומרים, כפי שכתב מהרי"ן, שזה קשור לעלינו לשבת. אבל לפי דברי המעם לועז, הכוונה היא, בגלל שמקודם התוודינו. ובכל אופן, עכ"פ אמר את 'על כן נקוה לך', לאחר שהוא התוודה, ויען עכ"פ את יהושע ויאמר, אִמְנָה אֲנִי חָטָאתִי לַיהוָה יִשְׂרָאֵל, וְכִזַּאת וְכִזַּאת עָשִׂיתִי [יהושע ז, כ']. אבל זה לא קשור לפסוקים, אלא זאת התפילה שנקבעה לנו, אבל אפשר לכוון גם על כך.

אבל, ברצוני לחזק בס"ד את העניין דלעיל יותר. צריכים לדעת, שאיננו יודעים מי היה עכ"פ. אנחנו נשארים, כפי ההבנה הראשונה שלנו. אנו חושבים, שעכ"פ היה רשע, גנב וחמדן. אבל יש לדעת, שהדבר איננו פשוט. המפרשים אומרים, כי עכ"פ לא הסכים לחרם שעשה יהושע. עכ"פ חשב, שהחרם הזה הוא שלא כדיון. הרי הכתוב אומר במפורש, וְאֶכְלָתָ אֶת שְׁלַל אֵיבֶיךָ ודברים כ', י"ד, כיצד אתה יהושע עושה חרם? לכן הוא אמר, טוב, אעשה זאת בסתר, כיון שאינני יכול לצאת נגד יהושע בצורה גלויה. וישנם כאלה האומרים במפורש, שהוא היה צדיק.

בספר חכמה ומוסר ולהרש"ז מקלם, עמ' קי"ג, הוא מדבר לגבי דור המדבר, מי לנו גדול מדור המדבר, אשר פנים בפנים דבר ה' עמהם, וה' הולך לפניו וגו'. ועכ"ז, ראה מה אירע להם? אחד מגדולי שבטי ישראל, הוא עכ"פ בן כרמי

וגו', בן זרח למטה יהודה, ראה בשביל אדרת שנער אחת וגו', ואחמדס ואקחס. וכי אתה מדבר על מיישהו, שהוא חומד סתם? דור המדבר היינו, אם ניקח אחד מגדולי הדור שלנו, ותשווה אותו אליהם. וכעת תראה, האם אתה מבין זאת? הרי אם יספרו לך על אחד מגדולי הדור, שהוא ראה אדרת שנער ולשון זהב וחמד אותם, הדבר מתקבל על הדעת? היאומן כי יסופר, על גאון חסיד גם בדורנו, יבוא לידי מדה זו? אתמהה.

ראה כי קרה זאת, לגדול שבשבטים, עיין ברש"י שם, שראה שבט יהודה נאספים למלחמה, אמר, מוטב שאמות לבדי, ואל יקרוגו כמה אלפים מישראל. אפילו לאחר הגורל, כאשר יהושע אומר שעכ"פ נלכד, הם רצו לעשות מלחמה, כיון שהם לא קיבלו את הדבר.

צריכים לדעת, המדה של שבט יהודה, זהו שמש, שהם מודים על האמת. אבל במקרה הזה, יהושע לא הביא שום הוכחות. על סמך מה אתה קובע זאת? הם לא הסכימו, שיהושע יהרוג את עכ"פ. אבל כל זה, כשעדיין לא נתבררה האמת. אולם לאחר שעכ"פ הודה על האמת, שבט יהודה נכנעו. אותו הדבר לגבי דוד המלך, לאחר ששמע מנתן הנביא, הודה ואמר 'חטאתי'. וכן יהודה אמר, 'צדקה ממני'. כך לאחר שנתגלית להם האמת, לאחר שהאמת נתבררה. זאת הגדלות של שבט יהודה, שמודה על האמת. שבט יהודה, לא היו חלשים, אלא חזקים ותקיפים. אבל לעומת התקיפות והחוזק שלהם, הם מצד שני היו מודים על האמת, אם ברור שזאת היא האמת. ראה מתוך גנותו, גודל שבחו. וגם נאמר, יהושע אומר במפורש, יעכ"פ י"י ביום הזה [מרן שליט"א אומר בכינוי, יעכ"פ י"י ביום הזה]. אבל לא לעוה"ב, כי שב בתשובה שלימה.

וראיתי, כי 'על כן נקוה לך', ראשי תיבות עכ"פ, כי הוא תיקן תפילה זו, וכל ישראל אומרים אותה. כיצד נתקבל בכל עם ישראל, שאומרים

שערי יצחק – השיעור השבועי

מקילים מאד באלו הדברים, תקנות וחרמי ציבור, מפני שנדמה לאחד בדעתו, ששלא כדן הוא, ולהורות היתר באיזה אופן שיהיה, ועתידין ליתן את הדין, כי אין הקב"ה ותרן. רק גבי עכן, נעשה רושם מיד. והיינו משום שבעת ההיא היו ישראל צדיקים גדולים, וגם עכן היה צדיק, וע"כ החטא הזה עשה תכף רושם ונענשו. הרי נענשו שלשים וששה איש, רובה של סנהדרין.

והוא ממשיך ואומר, בשיר זה של 'על כן נקוה לך', וגם ב'עלינו לשבח', העולם מזולזלן מאוד, לאמרו במרוצה ובלי כוונה, מחמת שהתפילה עליהן לטורח. הדבר מגלה, כי האנשים עושים זאת כ'מצות אנשים מלומדה', כי הם מרגישים כבר כבד, הם רוצים לפרוק זאת מעליהם. וע"כ כשמגיעים לעלינו וכו', שמחים שפרקו העול התפילה, ונפטרין לביתם.

כעת תשמעו דבר מעניין, איזה מוסר-השכל קשה הוא כותב. ובאמת אם היו אומרים אותם במתינות ובכוונת הלב, לא היו יכולין לאמרו כלל, מפני הבושה לומר שקר. לדבריו, צריכים אנחנו להתבייש. אם היינו חושבים על מה שאנו אומרים, היה לנו בושה גדולה מכך, כיון שזהו שקר. שהרי אדרבה, החשך יכסה ארץ וכו'. איפה הם רואים את כבוד הקב"ה בעולם? ובזכות מה? 'על כן נקוה לך', בזכות מה? יש איזה סיכוי, שהדבר יהיה? שהם יזכו לכך?

עלינו להבין, מה קשור לעכן, המלים 'להעביר גילולים מן הארץ, והאלילים כרות יכרתון'?

בכדי להבין זאת, הבאנו מקודם את דברי מהרי"ץ בעץ חיים, האומר כי היצר הרע, הוא המתעה הגדול. א"כ בעצם, זאת סיבה נוספת, מדוע קבעו חז"ל לומר זאת, בסיום כל התפילה.

מי שיראה בקונטרס 'תנורו של עכנאי' [דף י"ב אות י"ב], שהדפסנו בזמנו, לע"נ אאמו"ר זצ"ל

תפילה של עכן הרשע? אלא פירושו, שעכשיו הוא צדיק גמור, כיון שהודה על האמת. ראה גדולתו. ועכ"ז נכשל בחמדת הממון, ככתוב בפירוש 'ואחמדם'. ראה כמה מסוכן עסק וחמדת הממון לגדולי ישראל, ומכ"ש לדורות הבאים, ובפרט לדורנו. הוא נכנס לנושא הזה, שזאת מדה גרועה ח"ו.

בספר שערי ציון [לה"ר יחזקאל פאנט, שער ל'] מובא כך, חז"ל יסדו לנו לומר בכל יום שיר תפילה 'עלינו לשבח וכו', אשר יסד יהושע בן נון. דהיינו, כשמשלימין כל אחד תפילתו כפי דרכו וכפי הכנתו, כאשר תמצא ידו לעבוד ולשרת את פני מלך הכבוד, ואחרו גמרו, יתן שבח והודאה על שזכה לזה. וכמ"ש הרא"ש בברכות, עמ"ש על שאנו מודים לך ברוך אל ההודאות, דהיינו שנותנין שבח והודיה על הטובה זו, שזיכנו הי"ת לשבחו ולפארו. כמו כן אנו עושין בשיר הזה, של עלינו לשבח. הוא מחשיב את 'עלינו לשבח' כמו שיר, מרוב שהרגיש את גודל השבח הזה.

ואח"כ אומרים השירי תפילה שייסד עכן בן עמרי, זאת טעות, צ"ל בן כרמי, דהיינו על כן נקוה לך וכו', בשגם שמעל בחרם, לא נדמה משום זה שהיה רשע ח"ו, רק טעות נזדקק לפניו, שהיה סבור ששלא כדן עשה יושע, במה שהחרים את יריחו, משום שנאמר ואכלת את שלל אויבך וכו', הוא מאריך על כך.

אמנם, סוף סוף הדבר היה טעות. כי אם גדול הדור אומר כך, אינך יכול להתווכח איתו. אתה מערער על הסמכות שלו? הרי הקב"ה מינה אותה, לאחר משה רבינו. א"כ, זה עול. גם אם אתה צודק, אפילו אם נניח שאתה צודק, אבל צריך לשמוע לגדול הדור, אפילו על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין. למה אתה מערב את הדעה שלך?

היה אסור לנטות מדבריו, אפילו אומר על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין. והעולם

ואמי תנצב"ה, מובא שם כך, ושפיר קבעו לאמרו בסיום התפילות שחרית וערבית, [מלבד מה שיסדו אנשי כנסת הגדולה זאת בברכת מלכיות שבמוסף ראש השנה], לפי שנפטרים בני אדם מבית-הכנסת לעסקיהם וענייניהם, צריכים התעוררות שמירה. דהיינו, מזהירים בכך את האנשים, מיצר הרע, האורב להם כעת רח"ל.

צריכים לדעת, דבר נוסף. הרי אמרנו שזה עד. חוץ ממה שאמרנו מקודם, כי אלו עדים על התפילה. מובא בספרים הקדושים, כי הסיבה שהאות עא"ן והאות דל"ת שבקריית שמע, הן גדולות, חוץ מן הרמז של עד, זהו בגלל שרוב חטאות הציבור והיחיד, תלויים בעיניים ובדיבור. רוב עוונות האנשים, קשורים ומתחילים בדברים הללו. א"כ, האותיות עא"ן ודל"ת, חוץ מן העיין של עד, זה ר"ת של עיניים ודיבור. כך מביא החיד"א [בנחל קדומים]. זאת סיבה נוספת, מדוע האותיות הללו גדולות.

אם כן, מזכירים לאדם, לפני שהוא יוצא מבית הכנסת, על השמירה הזאת.

בכדי לחזק את עניין הקשר לעכ"ן, ראיתי להוסיף דבר חידוש, שראיתי בפירושו של רבינו אברהם בן שלמה, על ספר יהושע. הוא כותב שם, כי אחד מן החטאים של עכ"ן היה, שכאשר הוא לקח את לשון הזהב, הוא התכוון לעבוד עבודה זרה. לפום רהטא, לא מצאתי זאת, בשום ספר אחר, חוץ ממנו. [אחר כך נתברר לי, כי כבר לפניו נכתב זאת בספר אור האפילה, בתחילת פרשת עקב, כפי שיתבאר בס"ד בשיעור הבא]. עיקר הדבר, אכן כתוב בספרי חז"ל. מובא בפרקי דר"א, כי 'לשון הזהב', היתה של תרפים. אבל את ההמשך הזה, שהוא לקח זאת בשביל לעבוד עבודה זרה, לא נזכר שם. רק הוא כותב [בדף מ"ד] בזה"ל, לבושו אדרת שנער, אמר עליה יאחמדס'. והיתה מטרתו לעשות זה עבודה זרה. עד כאן.

כעת הדבר מובן היטב, כי כאשר הוא הכיר את חטאו, הבין שהוא נכשל, הוא מבקש 'להעביר גילולים מן הארץ, והאלילים כרות יכרתו'. לפי זה מובן, כי הוידוי הוא בצורה ישרה. זה לא סתם על העניין של היצר הרע בכלליות, אלא הדבר קשור באופן ישיר ממש לעבודה זרה.

הדבר החשוב ביותר עבורנו, זהו החיזוק הכללי בעניין הזה. כי אם סוף התפילה תהיה כפי שצריך, אם הסוף טוב, הדבר יעיד על הכל, שאכן הכל כראוי וכשורה. המקום ברוך הוא יזכנו. הדבר חשוב מאד. לומר עלינו לשבח בכוונה, גם בימות החול, וגם בשבת. ואם מיששו בא לדבר עם מיששו, לפעמים לא נעים להעיר לו, אבל שיסמן לו שימתין מעט, כי לא הזמן כעת לדבר, אלא בעוד דקה או שתים, כאשר יגמרו לומר עלינו לשבח. לא להתבייש מכך, אלא לדחות זאת. אותו הדבר בקדיש, וכל כיוצא בזה.

חושבני, כי המוסר השכל החשוב ביותר הוא, שלצערינו האנשים לא מבינים ולא מעריכים את מה שכתוב בתפילה, כיון שאינם לומדים את פירוש התפילה. הם לא מתבוננים. הם חושבים, העיקר להגיד. אבל לא זה העניין, רק להגיד.

חשיבות קביעת לימוד יומי בספר עץ חיים למהרי"ץ, לחיזוק הכוונה בתפילה.

בכדי לחזק זאת, חושבני כי כל אחד צריך לעשות לעצמו קביעות, לימוד דף יומי בספר עץ חיים, פירוש מהרי"ץ על התפילה, עמוד אחד בכל יום. ועי"כ, הוא מבין יותר את מה שהוא אומר. שלא יהיה מצב, שהוא חוזר על מה שהוא התפלל במשך עשרות שנים, מבלי שהתחדש לו כלום. אם האדם יתעורר, באיזו פיסקא בתפילה, היום פיסקא זו ומחר פיסקא אחרת, יהיה לו חידוש, והוא יבין היטב מה הוא מתפלל, ומה בעצם רוצים בתפילה הזאת, על ידי זה תהיה תפילתו שונה, וגם לימוד התורה שלו יהיה שונה.

כבר הבאתי שהג"ר יהונתן איבשיץ אמר, כי אם אירע יום שבו לא התפלל כפי שצריך, גם התורה אינה כפי שצריך. שהאדם לא יחשוב, בשביל מה עלי להשקיע בתפילה? אני אשקיע בלימוד הגמרא וכו'. אבל צריכים לדעת, כי הא בהא תליא. בלי תפילה, אם אין לך קשר עם הקב"ה, אם אתה בורח מהקב"ה, אתה רק רוצה לגמור את הסידור בכדי לצאת ידי חובתך, עושה תפילתו קבע, אזי ח"ו מדה כנגד מדה, ההמשך הוא שגם הלימוד שלו הוא חסר, וח"ו חסרה הסייעתא דשמיא.

בעזרת ה', בשם ה' נעשה ונצליח, שיתקבלו תפילותינו לרצון וכראוי, אכי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741